

HTŞ POPÜLİZMİ: BEKA VE GENİŞLEME

ANALİZ

OSAMA ABO ZAYD

19 EKİM 2020

الشرق
للأبحاث الاستراتيجية

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

(Bu metin İngilizce orijinalinden çevrilmiştir.)

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
GİRİŞ	5
POPÜLİST BİR HAREKET OLARAK HTŞ	6
A. DIŞLANMIŞ BİR ÖRGÜT VE DIŞLANMIŞ BİR LİDER	7
B. ANA AKIM KARŞITI VE GELENEKSEL MUHALEFET	8
C. İŞİD KARŞITI DÜZEN	9
D. TÜM MUHALİFLERİNİ SUÇLU MEDYAYI GAYRİMEŞRU İLAN ETME	10
E. DIŞ TEHDİTLER SÖYLEMİNİN KULLANILMASI	11
HTŞ VE RUS-TÜRK ANLAŞMALARI	12
DAHA FAZLASINA İHTİYAÇ	15
REFERANSLAR	17
YAZAR HAKKINDA	18
AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA	18

Özet: Suriye İç savaşının önde gelen Sünni İslamcı militan gruplarından Hey'et Tahrir Şam (HTŞ), yıllar içinde rakiplerinin önemli bir kısmının yok olduğu ya da güç ve nüfuzlarının kayda değer bir kısmını kaybettiği bir zamanda kendisini ve gücünü korumak için çeşitli yöntem ve araçlar geliştirdi.

HTŞ, devlet dışı silahlı grupların en karmaşık örneklerinden biridir. Bu silahlı grup, 2012 yılında Ebu Muhammed Cevlani komutanlığında; daha önce Irak'ta savaşmış olan El-Kaide üyeleri tarafından Nusret Cephesi (El-Nusra) olarak kuruldu. Suriye'deki çatışmalar devam ederken HTŞ, siyasi ve ideolojik pozisyonu dâhil birçok örgütsel dönüşüm yaşamış, küresel cihat söyleminden Suriye sınırlarında var olan pragmatik bir yerel örgüt halini almıştır. Gerçekten de Nusret Cephesi, önce 2014'te IŞİD'den bağımsızlığını korumak için El-Kaide'ye bağlılığını ilan etmiş, daha sonra 2017'de kabuk değiştirerek El-Kaide ile bağlarını kesip, adını Şam'ın Fethi Cephesi olarak değiştirmiştir. HTŞ'nin bu hamlesi esasında uluslararası kamuoyunda kabul görmek amacıyla örgütün kendisini güvence altına alma arzusundan kaynaklanıyordu.

Bir nüfuz kazanma ve sürdürme stratejisi olarak popülizm ise HTŞ'nin bu noktadaki başarısının ardında yatan ana etmenlerden biridir. Gelinek noktada HTŞ, sahip olduğu sınır ötesi ve yerel ilişkilerini uzlaştırmak amacıyla çok yönlü bir popülizm modeli uygulayıp, özgün bir yaklaşım benimsiyor.

Hiçbir müzakere sürecine katılmasa da HTŞ, bugün uluslararası tanınma kazanıp, ilişkilerini normalleştirme karşılığında radikal örgütleri ve yabancı savaşçıları kontrol etmek de dâhil olmak üzere Kuzeybatı Suriye'deki güvenlik ve askeri sahayı kontrol edebilen, yerel desteğe sahip güçlü bir örgüt olarak kendisini sunmaya çalışıyor.

El-Kaide'nin Suriye'deki dönüşümü ve içine düştüğü çelişkiler genellikle pragmatizm olarak anılıyor. Bu makale, örgütün [HTŞ] geçirdiği dönüşümün, sahip olduğu gücü sürdürme ve kendisini İdlib'deki yegâne fiili otorite haline getirmek gibi amaçlar taşıdığını savunuyor. Eylem tarzı ve söylemindeki değişimler ise, HTŞ'nin bekası için sergilediği popülist yaklaşımın net bir ifadesidir.

Giriş

Suriye rejimine karşı silahlı direniş, 2011 yılında ordudan ayrılan Suriyeli subaylar tarafından başlatıldı. Benzer şekilde, barışçıl protestoların değişim getirememesinden sonra sıradan vatandaşlar da silahlı direnişe katılmaya başladı. 2012 ortalarında, HTŞ'nin (El-Kaide'nin uzantısı olarak) ortaya çıkmasıyla birlikte silahlı direniş artık yerel gruplarla sınırlı değildi.

El-Kaide'nin Suriye'deki varlığı başka çatışmalardaki evrimiyle ciddi zıtlıkları olan benzersiz bir deneyimdir. El-Kaide, Suriye'de bol miktarlarda askeri ekipman ve mali kaynağa, geniş bir coğrafi alana ve yerel halkla karmaşık ilişkilere sahipti. Gerçekten de HTŞ, metodoloji ve politikalarında birçok değişikliğe giderek Suriye çatışması sırasında adını üç kez değiştirdi.

“Levant Halkı için Nusra'nın” kuruluşu 24 Ocak 2012'de resmen ilan edildi. Başından itibaren HTŞ kendisini Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gibi ılımlı muhalif gruplarla ilişkili olmayan ayrı bir bağımsız deneyim olarak sundu. Aynı zamanda El-Kaide'ye bağıllığını da açıklamadı.¹

Nisan 2013'te Irak ve Levant Devleti'nin kurulduğu ilan edildi. Bu beyana göre HTŞ, IŞİD'le birleşecekti ama HTŞ lideri Cevlani bunu reddetti. Dahası, Cevlani kendisini koruyup örgütüne gerekli meşruiyeti sağlamak için küresel El-Kaide örgütünün emiri Eymen Zevahiri'ye biat ettiğini ilan etti. Bu adım HTŞ'nin El-Kaide'ye bağıllığının ilk resmi ilanıydı.²

28 Temmuz 2016'da Ebu Muhammed Cevlani El-Kaide'ye bağıllığını bitirdiğini ve Nusret Cephesi'nin adını Şam'ın Fethi Cephesi olarak değiştirdiğini açıkladı. Rusya, Türkiye ve İran'ın da katılımıyla Suriye rejimi ile muhalefet arasındaki Astana müzakerelerinin başlamasından sonra 28 Ocak 2017'de Şam'ın Fethi Cephesi ile Nureddin Zengi, Liva Hak ve Ceyş Sünne gibi birkaç silahlı grubun bir araya gelmesiyle HTŞ'nin kurulduğu açıklandı.³

El-Kaide'nin Suriye'deki varlığı başka çatışmalardaki evrimiyle ciddi zıtlıkları olan benzersiz bir deneyimdir. El-Kaide, Suriye'de bol miktarlarda askeri ekipman ve mali kaynağa, geniş bir coğrafi alana ve yerel halkla karmaşık ilişkilere sahipti

Bu makale, Suriye ayaklanmasının geçtiğimiz on yılında HTŞ'nin muhaliflerine karşı ettiği mücadeleyi inceleyerek, onu popülist bir örgüt olarak tasnif etmenin mümkün olup olmadığını değerlendiriyor. Dünya genelinde popülizm, demokrasinin karşılaştığı en önemli mevcut kriz ve zorluklardan biri haline geldi ve HTŞ'nin muhalif grupların kontrolündeki bölgelerdeki popülizmi de benzer bir etki yarattı.

Popülizm çalışmaları çoğu zaman, popülist siyasi hareketleri ve bunların bir istikrar döneminde popülistlerin duruş ve oy verme kararları üzerindeki yansımalarını, kabul edilebilir bir demokrasi seviyesi varsayımıyla tartışır. Ancak bu olgu, silahlı çatışmalar sırasında derinlemesine çalışılmadı. Devlet dışı silahlı aktörleri (DDSA) konu alan çalışma ve araştırmalar sıklıkla, bu aktörlerin fon kaynakları, işledikleri suçlar ve uluslararası insan hakları hukukuna bağlılık dereceleri, siyasi hedefleri, ılımlılılaşma ve radikalleşme süreçleri ve terör örgütü olarak tasnif edilme nedenleriyle sınırlıdır.

Bu makale, DDSA'ların siyasi araçlarının gelişimini anlamak üzere HTŞ'yi örnek vaka olarak inceliyor ve aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışıyor: Cihatçı grupların siyasi mekanizma ve yöntemlerinin gelişimi bu örgütlerin güçlenmesine ve savaşı çekip örgütlenme veya fon bulmadaki başarılarına katkı sağladı mı? Popülizm bu örgütlerin araç ve stratejilerinden biri haline geldi mi? HTŞ'nin en popülist özellikleri nelerdir? Popülizm bu örgütün güçlenmesine nasıl katkı sağladı?

Popülist Bir Hareket Olarak HTŞ

Silahlı iç çatışmalar sırasında popülizm siyasi hareketlerin demokratik oy faaliyetlerinde seçmenleri etkilemek için kullandığı bir araç değildir. Aksine popülizm silahlı grupların yerel halkı etkileyip hakimiyeti altındaki bölgelerde bulunan sivillerin desteğini çekme aracı haline gelir. Ayrıca popülizm, silahlı gruplar için üzerine kuruldukları ideolojinin bir parçası olmayan muharebelere askerlerin sevk edilmesi aracına da dönüşür.

Silahlı iç çatışmalar sırasında popülizm siyasi hareketlerin demokratik oy faaliyetlerinde seçmenleri etkilemek için kullandığı bir araç değildir. Aksine popülizm silahlı grupların yerel halkı etkileyip hakimiyeti altındaki bölgelerde bulunan sivillerin desteğini çekme aracı haline gelir

HTŞ, kurulduğu 2012 yılından bu zamana kadar örgütsel biçiminde birkaç dönüşüme tanıklık etti. Örgütün geçirdiği dönüşümler uluslararası baskının, El-Kaide ile çatışmaların yahut örgütteki birkaç liderin Cevlani'nin politikalarına karşı çıktığı HTŞ içi çekişmelerin sonucu olsalar da bu dönüşümlerin örgütte yönetim değişimini kapsamadığını kaydetmek gerekir. Cevlani'ye karşı çıkan liderler örgütten ayrılıp Hurras ed-Din gibi diğer gruplara katılmaya zorlandı.

Ebu Muhammed Cevlani liderliğindeki Nusret Cephesi'nin içerisinde geçtiği dönüşümler veya HTŞ'ye dönüşmesi kontrol ve güç elde etmenin ideolojiden daha öncelikli olduğunu gösteriyor. Aksine ideoloji güç için kullanılıyor. Gerçekte HTŞ, adını birkaç kez değiştirdiği birçok örgütsel dönüşüm yaşadı. Bu örgütsel dönüşümlere HTŞ'nin mazlumların tek sesi ve en güvenilir, sadık ve etkili silahlı grup olduğundan yerli ve yabancı savaşçılar için en iyi seçenek olma konumunu koruyacak bir şekilde söylemsel değişimler eşlik etti. HTŞ popülizminin başlıca özellikleri aşağıdaki şekilde ifade edilebilir.

A. Dışlanmış Bir Örgüt ve Dışlanmış Bir Lider

HTŞ başlangıçta kendisini, ister Güvenlik Konseyi'ndeki Rus-Çin vetosu yüzünden isterse Suriye Halkının Dostları Grubu'nun Özgür Suriye Ordusu'na Suriye ordusunun hava saldırılarını durdurmasını sağlayacak etkili askeri destek sunma konusundaki çekimserliği nedeniyle olsun uluslararası kamuoyunun koruyamadığı mazlum Suriyelilerin sesi olarak sundu. HTŞ zaman içerisinde kitlesel çaptaki intihar saldırılarıyla konumunu güçlendirdi. HTŞ intihar operasyonlarının popülistçe kullanımında en yüksek etkiye ulaşmak için bunları Esed güçlerinin işlediği mezhepçi katliamların kurbanlarının intikamı olarak niteledi. Bu operasyonları da sosyal medya hesapları üzerinden yaymak için belgeliyordu.⁴

Gerçekten de HTŞ ciddi bir yerel nüfuz kazanmada başarılı olarak siyasi muhalefetin kendisine açıktan karşı çıkmasını zorlaştırdı. Ayrıca HTŞ'ye karşı çıkmak muhalefeti Suriyelilerin etkili ve geniş bir kesimiyle karşı karşıya da getirecekti. Bu da siyasi muhalefet liderlerinin ABD'nin HTŞ'yi Yabancı Terör Örgütü (YTÖ) olarak tanımlama girişimine destek verememesine neden oldu.⁵ Aynı zamanda Özgür Suriye Ordusu Genelkurmay Başkanı da Avrupa Parlamentosu'ndaki bir basın toplantısında HTŞ'yi performansından dolayı övdü.⁶ Üstelik HTŞ'nin Suriyeliler ve yerel aktörler için yabancı olmasının yanında lideri Ebu Muhammed Cevlani de sosyal ve politik açıdan dışlanmış bir isimdi.

Cevlani ülke içi mülteci kamplarını ziyaret ederek, halkın istek ve sorunlarını doğrudan dinleyerek, medyaya mülakatlar ve düzenli olarak korumasız bir şekilde kent ortamlarında yerel halkla kaynaşma görüntüleri vererek kendisini mütevazı ve yaklaşılabılır bir lider olarak öne sürmek için yoğun çaba gösterdi

Bunların yanında Cevlani daha önce tanınan bir cihatçı isim değildi. El-Kaide içinde ister örgütsel isterse operasyonel olsun ciddi bir faaliyeti kaydedilmemişti. O yalnızca Suriye'den Irak'a seyahat etmiş ve daha sonra 2004'te tutuklanıp Amerikan işgaline karşı savaşmak için El-Kaide'ye katılmış bir gençti. Hapishaneden serbest bırakıldıktan sonra Ebubekir Bağdadi'yi Suriye'de bir örgüt kurması konusunda kendisini desteklemeye ikna etmişti. HTŞ'nin kurulmasıyla Ebu Muhammed Cevlani Suriye sahnesinde ilk kez görünmüş oldu. Ne HTŞ ne de herhangi bir liderinin Mart 2011'de başlayan protestolarda veya rejim karşıtı kampta olanlar için tek paramiliter güç olan Özgür Suriye Ordusu'nun kurulmasında bir rolü olmuştu.

IŞİD'le ayrışma sırasında grup diğer cihatçı örgütlerden açıkça farklı olduğunu göstermek zorundaydı. Bu doğrultuda Cevlani ülke içi mülteci kamplarını ziyaret ederek, halkın istek ve sorunlarını doğrudan dinleyerek, medyaya mülakatlar ve düzenli olarak korumasız bir şekilde kent ortamlarında yerel halkla kaynaşma görüntüleri vererek kendisini mütevazı ve yaklaşılabılır bir lider olarak öne sürmek için yoğun çaba gösterdi.

Şimdiye kadarki en son değişim Türkiye'nin İdlib'deki askeri müdahalesinden sonra kamuoyunun İslamcı silahlı örgütlere yönelik görüşünün değişmesiyle aynı zamana rastladı. Cevlani, kendisini Suriyelilerin sesi ve adaletsizliğe karşı mücadele yürüyüşüne devam etmek isteyen herkes için en iyi durak olan bir örgütün lideri olarak sunma girişimindeki askeri avantajını Türk ordusuna kaptırdı.

B. Ana Akım Karşıtı ve Geleneksel Muhalefet

Ekim 2011'de birkaç ülke Suriye Ulusal Konseyi'ni Suriye halkının yegâne meşru temsilcisi olarak tanıdı. Bu gelişme çoğu Avrupa Birliği ülkesinin Şam'dan büyükelçiliklerini çekip Suriye rejimine ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamasıyla aynı zamana denk geliyordu. Ağustos 2012'de Özgür Suriye Ordusu, ABD dahil birkaç ülkeden konvansiyonel silahlar almaya başladı.⁷ ÖSO'ya verilen silahların artmasıyla birlikte muhalefet kontrolündeki

bölgeler de keskin bir şekilde genişlemeye başladı. Kuzey Suriye, özellikle de İdlib, Halep ve ilçeleri çekim merkezi haline geldi ve buraları kontrol etme yarışı Suriye rejiminin burada kontrolü kaybetmesinden sonra yoğunlaştı.

HTŞ kendisini mazlum Sünnilerin savunucusu olarak sunup Batı tarafından desteklenen ılımlı silahlı muhalefet veya on yıllardır Suriye dışında evrilmiş olan siyasi muhalefetle bir tutulmayı reddetti. HTŞ halk için kendini feda eden asker imajını takındı. Ayrıca, ısrarla ılımlı muhalefeti Batı'nın destekçilerinden aldıkları milyon dolarlarla yozlaşan piyonları olarak tanımladı.

Suriye halkının uluslararası güçlerin Esed rejimini devirme konusundaki kararlılık eksikliğinden duyduğu bıkkınlık 2014'te yeni bir ivme kazandı. HTŞ bu duyguyu sömürerek ılımlı muhalefete yönelik sözlü saldırılarını arttırıp onları Suriye halkının kanı pahasına Batı'nın ajandası için çalışmakla suçladı. HTŞ ayrıca, siyasi muhalefet ve Özgür Suriye Ordusu'nu İranlı milisler Suriyeli Sünnilere karşı mezhepçi bir yok etme savaşı verirken sekülerlik ve demokrasi üzerinden uluslararası kamuoyunu tatmin etme peşinde olmakla suçlamaya dayandı.

HTŞ ılımlı muhalefete karşı kullandığı sert retorikle ılımlı muhalefetin tasfiyesinin Esed rejimini devirme yolunda bir adım olarak öne sürüp ılımlı muhalefetin kalesi ve silah depolarını ele geçirmek için düzenlemesi beklenen askeri operasyonlarına mümkün olduğunca destek toplamayı amaçlamıştı.

'Düzen karşıtı' retoriğin cazibesini kullanan HTŞ en başat ılımlı muhalif grupları tasfiye etmeyi başardı.⁸ Aynı yöntemle 2014'te İdlib ve kırsalındaki tek askeri aktör haline geldiği günümüze kadar en ılımlı muhalif grupları tasfiye etmeyi de başardı.⁹

C. IŞİD Karşıtı Düzen

Irak İslam Devleti savaşçıları Suriye'nin Irak sınırındaki doğu vilayetlerinin kontrolünü ele geçirdikten sonra 9 Mayıs 2013'te HTŞ'nin bitirilmesinin yanında Irak ve Şam İslam Devleti'nin kurulduğunu açıkladı. IŞİD'in açıklamasının önünü almak isteyen HTŞ yetkilileri Afganistan'daki El-Kaide'ye bağlılığını ilan etti.¹⁰

Afganistan'daki El-Kaide yönetimi IŞİD'in kurulmasını desteklemedi. Geleneksel yönetimin onay veya reddinin örgüt nezdinde hiçbir önemi yoktu çünkü IŞİD lideri Ebu Bekir Bağdadi'ye kıyasla çok az güçleri vardı. Ancak bu ret HTŞ yönetimi için son derece önemliydi.

HTŞ lideri IŞİD'e katılmayı reddetti. IŞİD karşıtı bir retorik kullanıp örgütü aşırı sert ve saldırgan yöntemler kullanmakla suçlayarak IŞİD terörüne maruz kalmış toplulukların desteğini kazanmaya çalıştı. Üstelik HTŞ lideri, IŞİD'i cihadı sabote edip İslam'ın öğretilerine taban tabana zıt eylemlerde bulunmakla suçlayan bir söylem kullanarak savaşçıların sadakatini devam ettirip IŞİD'e katılmalarını engellemek için El-Kaide'ye olan bağlılığına yatırım yaptı.

IŞİD ılımlı muhalefet ve HTŞ'ye karşı savaşıyla Suriye halkına iyilik yapmış olmadı ve IŞİD'in bıçaklı toplu infazlarda görülen savaşçı ve sivillere karşı gösterdiği vahşet de IŞİD'e karşı yaygın öfkenin tırmanmasına neden oldu. O öfke HTŞ liderinin IŞİD karşıtı cephenin öncülüğünü üstlenmesinde bir fırsat oluşturdu ve Ebu Muhammed Cevlani IŞİD'i Suriye'de yok ederek Irak'a geri sürmekle tehdit etti.¹¹ HTŞ IŞİD tarafından kuşatılmaktan kendini korumayı başarırken halkın desteğini almaya devam edip askerlerinin ayrılmasını önlemek için gerekli ideolojik kimliğini korumayı da başardı.

D. Tüm Muhaliflerini Suçlu Medyayı Gayrimeşru İlan Etme

HTŞ kendisine yönelik tüm itiraz ve nüfuzuyla rekabet girişimlerine karşı saldırgan ve kararlı bir duruş sergiledi. Bu duruş rakibi olan silahlı gruplarla sınırlı değildi. Aksine, HTŞ Cephesi kendilerine karşı çıkan ve suçlarını vurgulamaya çalışan yerel konseyler ve aktivistlere karşı da güvenlik önlemleri aldı. HTŞ kendisine karşı çıkan birçok barışçıl aktivisti öldürdü veya kaçırdı. Demokrasi yanlısı şehirlere karşı birçok güvenlik operasyonu düzenledi ve Maaret Numan gibi radikalleri uzaklaştırdı.¹²

Kuruluşundan bu yana HTŞ Suriye içindeki medya aktivistlerine ve muhabirlere karşı saldırgan bir tutum benimsedi. HTŞ destekçilerinin ihanet ve tahrik kampanyalarından sonra HTŞ kontrolü dışındaki medya projeleri art arda saldırılara maruz kaldı. Ayrıca HTŞ kaçırma ve suikastlarla medya aktivistleri ve diğer önde gelen isimleri hedef aldı.¹³

HTŞ kendisine yönelik tüm itiraz ve nüfuzuyla rekabet girişimlerine karşı saldırgan ve kararlı bir duruş sergiledi. Bu duruş rakibi olan silahlı gruplarla sınırlı değildi. Aksine, HTŞ Cephesi kendilerine karşı çıkan ve suçlarını vurgulamaya çalışan yerel konseyler ve aktivistlere karşı da güvenlik önlemleri aldı

Tutuklama kampanyaları sosyal medya hesapları üzerinden örgütün bazı uygulamalarını eleştiren yerel aktivistler ve protesto ve gösteriler düzenleyen bir grubun yanında konuşmalarında HTŞ'nin otoritesini destekleyici sözler söylemeyen ileri gelenler ve din adamlarını da kapsadı. HTŞ'nin yerel medya ve medya aktivistlerine yönelik terör eylemleri aktivistlerin Suriye'den kaçmasına veya HTŞ'nin hareketleri ve kararlarına karşı olabilecek hiçbir eyleme yer vermemeye zorlayan bir korku iklimi oluşturdu.¹⁴ Gerçekten de İdlib bölgesinde HTŞ'nin kırmızı çizgilerini aşan tüm medya faaliyetleri, öznesi örgüte yakın veya sadık olsa bile tutuklama veya ölüme maruz bırakılıyor.¹⁵

E. Dış Tehditler Söyleminin Kullanılması

HTŞ'nin dış tehditler söylemine dayanması popülizminin başlıca yönlerinden biri olagelmıştır. İlimli yerel silahlı gruplardaki rakiplerine saldırmak için buna başvurdu. Dahası, HTŞ yönetimi, retoriğindeki dönüşümü ve Suriye'de faaliyet gösteren uluslararası koalisyonların düşmanı olarak IŞİD ile aynı kefeye konmaktan kaçınmak için El-Kaide ile bağlarını koparmasını meşrulaştırmak için popülizmin dış tehditler seçeneğine başvurdu. Bu adım uluslararası tehditlerin ve Suriye'de bir çözüm için varılan Rus-Türk anlaşması ile Astana Anlaşmasında öngörüldüğü üzere iki ülke arasında Suriye'nin kuzeyindeki radikal örgütlerle mücadelede iş birliğinin bir sonucu olarak atıldı.¹⁶

Dahası HTŞ popülizminin bu yönü yabancı savaşçılar üzerinde tam kontrol sağlamak ve ilimli muhalefete karşı nüfuz ve kontrol çatışmalarına tam katılımlarını temin etmek için hayati önem taşıyordu. HTŞ, onları yok edip silahlarına el koymayı meşrulaştırmak amacıyla ilimli muhalifleri Amerikan, Türk ve Britanyalı istihbarat birimleriyle iş birliği yapmakla suçladı. Aynı zamanda popülizmin bu yönü sivil toplumdaki tüm karşıtlarını tasfiye edip Batı'dan destek alan insani yardım kuruluşlarının mallarına el koyma çabalarını desteklemede de hayati önem arz ediyordu.

HTŞ yönetimi, retoriğindeki dönüşümü ve Suriye'de faaliyet gösteren uluslararası koalisyonların düşmanı olarak IŞİD ile aynı kefeye konmaktan kaçınmak için El-Kaide ile bağlarını koparmasını meşrulaştırmak için popülizmin dış tehditler seçeneğine başvurdu

HTŞ ve Rus-Türk Anlaşmaları

Rusya'nın Suriye'ye askeri müdahalesinden sonra ılımlı muhalifleri radikallerden ayrı tutma çağrılarında artış yaşandı. Bunun sonucunda HTŞ lideri 28 Temmuz 2016'da kamuya verdiği ilk görüntüde El-Kaide'ye olan bağlılığının sona erdiğini ve Nusret Cephesi'nin adını da Şam'ın Fethi Cephesi olarak değiştirdiğini açıkladı. Ebu Muhammed Cevlani HTŞ ile birleşmeme nedenleri olan örgütün El-Kaide bağlantıları sona erdiğinden diğer örgütlere HTŞ'ye katılma çağrısında bulunarak Rus çağrılarına karşı çıkmayı amaçladı.¹⁷

Ekim 2016'da HTŞ Ankara'daki müzakereler sırasında Rusya'nın Suriye muhalefetine sunduğu bir ateşkes teklifini reddetti. Rusya ateşkes karşılığında tüm HTŞ savaşçılarının Doğu Halep'ten tahliye edilmesini istemişti. Rus hava kuvvetleri şehre saldırılarını yoğunlaştırarak karşılık verirken HTŞ kendilerini dışlayan ya da taleplerini görmezden gelen tüm müzakerelerin başarısız olacağını kanıtladı.

Rusya, İran ve Türkiye 29 Aralık 2016 tarihinde Suriye'de gerilimin azaltılması konusunda anlaşmaya vararak HTŞ hariç Suriyeli taraflar arasında siyasi müzakereleri başlatmak için Astana'da bir konferans yapılacağını açıkladı. İyi niyet açıklamalarına rağmen Rusya Astana'da muhalefete verdiği sözleri yerine getirmede. Hizbullah ve rejim Şam, Deraa ve Hums'ta muhaliflerin kontrolünde bulunan bölgelere saldırmaya devam etti. Bunun sonucunda HTŞ bir kez daha anaakım muhalefetin müzakere masasında bir sonuca ulaşamamasından faydalandı.

Astana görüşmelerinin somut bir ateşkes varamaması HTŞ'yi güçlendirip Suriyelilerin Türk diplomasisine olan güveninin azalmasına neden oldu. Türk ordusu ilk kez İdlib'e girmeye teşebbüs ettiğinde HTŞ buna karşı tavizsiz bir duruş sergiledi.¹⁸ Ankara, gereksiz kayıplara neden olup rejimin bölgenin kontrolünü yeniden ele geçirmesine yardımcı olacağı için örgütle karşı karşıya gelmek istemedi. Bunun sonucunda Ankara HTŞ ile üçüncü bir yol anlamında İdlib'e yönelik hava saldırılarını caydıracak bir güç yerleştirme karşılığında örtük bir saldırmazlık anlaşması yapmak istedi. Bu düzenleme HTŞ için sorunlu olsa da nihayet yabancı bir güçle etkileşmesine olanak tanıyıp kendisine karşı bir saldırı tehdidi olmadan otoritesini güçlendirmek için çok ihtiyaç duyduğu istikrarı da getirdi.

Gerçekte HTŞ, Soçi ve Astana anlaşmalarıyla varılan görece istikrarı kendi nüfuzunu güçlendirmek için kullandı. Bunu Ahrar Şam gibi en önemli yerel rakiplerini tasfiye edip, Türkiye ile Kuzey Suriye arasındaki Bab el-Havva kapısını kontrol ederek Kurtuluş Hükümeti'ni İdlib'deki tek idari ve ekonomik çatı olarak dayatmayı başardı.

Türk ordusu ilk kez İdlib'e girmeye teşebbüs ettiğinde HTŞ buna karşı tavizsiz bir duruş sergiledi. Ankara, gereksiz kayıplara neden olup rejimin bölgenin kontrolünü yeniden ele geçirmesine yardımcı olacağı için örgütle karşı karşıya gelmek istemedi. Bunun sonucunda Ankara HTŞ ile üçüncü bir yol anlamında İdlib'e yönelik hava saldırılarını caydıracak bir güç yerleştirme karşılığında örtük bir saldırmazlık anlaşması yapmak istedi

Esed rejimi ve mütteliklerinin 2020 yılının başlarında İdlib'e düzenlediği son saldırılar belki de en önemlisi büyük ölçekli Türk askeri takviyesi olan yeni değişkenler yarattı. Zira HTŞ, Türk askerinin geniş çaplı konuşlandırılması ve gözlem noktaları nedeniyle Kuzeybatı Suriye'deki askeri üstünlük ve karar mercii olma statüsünü kaybetti.

Bu doğrultuda HTŞ son muharebelerinde temkinli davranarak ön cephe çatışmalarına daha az girdi. Bu temkin birkaç hesaba dayanıyordu:

1. HTŞ, kendisini dağıtmanın İdlib'de bu seçeneğe başvurmadan ateşkes isteyen ama yine de bu seçeneği masada tutan Türkiye için bir seçenek olduğunun farkında. Dolayısıyla HTŞ gücünün büyük bir kısmını son muharebelerde harcamamaya çalışıyor.
2. İdlib'deki askeri tırmanış Türk ordusu ve Halep'in kuzey kırsalından gelen Milli Ordu birlikleri için İdlib'e geniş bir giriş açtı. HTŞ Rus ilerleyişini durdurmak için güçlerini tüketirse İdlib'deki en güçlü yerel aktör olma konumunu kaybedip böylece bölgenin yönetim ve güvenliği üzerindeki nüfuzunu yitireceğinden korkuyor.

Bu değerlendirmeler HTŞ'nin kendi medya propagandasının Özel Birliklere denk olan "Kızıl Bayraklılarının" aktif katılımını vurgulamasına rağmen açık muharebelerde güçlerini harcamamaya sevk etti. Ancak HTŞ Halep'in güney kırsalındaki birkaç konumdan, o bölgelerdeki büyük tahkimata rağmen çatışmadan çekilmeyi tercih etti.

Rusya ile Türkiye İdlib'de bir ateşkes anlaşmasına vardıldıktan sonra HTŞ, Soçi Anlaşmasına eklenen Moskova Anlaşmasına yönelik farklı bir pozisyon benimseyerek iki anlaşma metni arasındaki bariz benzerliğe rağmen anlaşmayı net olmamakla eleştirdi.¹⁹ HTŞ'nin Moskova Anlaşması'yla olan sorunu, metinlerden çok Türkiye'nin bir ateşkes dayatma ve HTŞ'nin Esed rejimi bölgeleriyle olan ticaret hatlarını kaybetmesine neden olacak şekilde M4 ve M5 uluslararası karayollarını rejim güçlerine teslim etme tutumuyla ilgiliydi.

İdlib’de ateşkes sağlamak için Astana anlaşmasından son Moskova anlaşmasına kadar HTŞ ekonomik ve güvenlik çıkarları Rus ve Türk mutabakatlarınca hedef alınmadığı sürece bu anlaşmalara itiraz etmedi

Bir kez daha HTŞ Türkiye’nin onu görmezden gelip onunla koordinasyon kurmama politikasını reddetti. HTŞ yerli halkı Ankara’ya Türkiye’nin yerinden edilmiş insanları evlerine ve şehirlerine döndürmesini talep ederek baskı kurmaya sevk etmek istedi. HTŞ’nin çağrıları, Türkiye’nin Türk Cumhurbaşkanı’nın rejim güçlerini Soçi Anlaşması hatlarına çekilmeye zorlayarak taahhüt ettiklerini yerine getirmediğini ima ediyor.²⁰ HTŞ destekçilerini M4 yolu üzerinde Rus-Türk devriyelerinin önünde oturma eylemi düzenlemeye teşvik etti. Açıkça sivillerin, özellikle de yarım milyondan fazla sivilin yerinden edilmesine neden olan son Rus askeri operasyonu yüzünden yerinden edilmiş olanların duygularına hitap edecek şekilde bu oturma eylemine “Haysiyet Oturuşu” adını verdi.

Sonra HTŞ, 40 gün süren oturma eylemlerini, Türkiye ile İdlib kırsalında Maaret Naasan - Mirnaz arasında Esed rejimiyle bir ticari geçit açılması konusunda yapılan bir anlaşmanın ardından bitirdi.²¹ Ticari geçit sivillerin itirazıyla, ticari kamyonların önünü kesmeye çalışan gösteri ve protestolarla karşılaştı. HTŞ yolu açık tutmak için zor kullanmadı. Bunun yerine idari kanadı olan Kurtuluş Hükümeti üzerinden İdlib bölgesindeki tüccar ve iş adamlarıyla geçidi açamamaktan kaynaklanacak ekonomik kayıpları, bu kayıpların İdlib Vilayeti’ndeki sivillerin en büyük kesimini oluşturan çiftçiler için doğuracağı sonuçları ve geçidi açamamanın gıda maddelerinin ve ilaçların fiyatına etkilerini tartışmak üzere toplantılar yapmayı seçti.²²

İdlib’de ateşkes sağlamak için Astana anlaşmasından son Moskova anlaşmasına kadar HTŞ ekonomik ve güvenlik çıkarları Rus ve Türk mutabakatlarınca hedef alınmadığı sürece bu anlaşmalara itiraz etmedi. İdlib’deki Rus çıkarları Rusya Devlet Başkanı’nın Eylül 2018’deki Soçi Anlaşması’nın kapanış konuşmasında özetlenmişti:

1. İdlib bölgesinde konuşlanan terör grupları.
2. Halep Vilayeti’ndeki terörist grupların hedef alınması.
3. Rus güçlerinin Tartus ve Hmeymim üslerindeki askeri tesislerinin hedef alınması.²³

Halep’te rejim kontrolündeki bölgelere düzenlenen bombalı saldırılar ve Rus üslerine yönelik drone saldırıları dururken HTŞ kendisini Türk-Rus anlaşmasının uygulanması için tek seçenek olarak sunduktan sonra Rusların kaygılarını dikkate almayı kabul etti. HTŞ liderinin yerelcilik, ılımlılık ve radikal gruplardan farklılığını vurgulaması ve HTŞ’nin radikallerin kontrol altında tutulmasındaki rolü üzerinden bu anlaşmaların bir tarafı olmayı amaçladı.

Daha Fazlasına İhtiyaç

HTŞ geçirdiği çeşitli dönüşümler sırasında güç kazanıp gücünü sürdürmek için popülizme dayandı. HTŞ bu dönüşümler doğrultusunda sık değişim ve çelişkilere rağmen örgütün kimliğini korumak amacıyla bazen ılımlılara ama daha sonra radikallere karşı popülist söylemini farklı yönler çevirdi.

Değişen nüfuz haritaları ve Suriye'ye yönelik mevcut uluslararası pozisyona göre HTŞ artık popülist retoriğinin yönünü değiştirebilecek güçte değil ve yerelcilğe daha çok kayıp ılımlı olduğunu ispatlamaya neredeyse mecbur bırakılmış durumda ki bu da popülizme daha fazla yaslanmasını gerektirecek.

HTŞ Rus-Türk anlaşmalarına olan bağlılığına dayanarak ve cihatçı askerleri yönetirken ılımlılaştırma ve yerelleştirme çabalarını daha fazla göstermeye çalışarak uluslararası alanda kabul edilmek istiyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin HTŞ'ye yönelik tutumu, özellikle de İdlib'deki karışıklıklara bulaşmak istemeyen ve AB İdlib'de bir askeri operasyona karşı çıkarken işleri bölgedeki Rus-Türk anlaşmalarına devretmeye meyilli mevcut ABD yönetimi nedeniyle şimdilik doğrudan bir tehdit oluşturmuyor.

Buna rağmen HTŞ, İdlib'deki insani projelere verdikleri fon miktarını azaltarak İdlib bölgesini ekonomik anlamda etkileyen Amerika ve Avrupa'nın tutumlarına ciddi önem gösteriyor. Batı'nın tutumu HTŞ'yi geçmiş hatalarını kabul edip insani örgütlerin çalışmalarına karşı çıkmadıklarını teyit etmeye, Kurtuluş Hükümeti'nin HTŞ'ye bağlı olmadığını vurgulayıp başkalarını da örgüte katılmaya davet etmeye ve bir yandan da uluslararası kamuoyunun İdlib'deki sivillere desteğinin önemini vurgulamaya sevk etti.

Dahası, HTŞ liderleri yakın zamanda cihatçıların İdlib'i Suriye sınırlarının dışındaki saldırıları için bir sıçrama tahtası olarak kullanmasını engellemedeki rolleri üzerinden uluslararası güvenlikten yana olduklarını da teyit ettiler. IŞİD'in yabancı savaşçılar ve ülkelerine dönüşleri ya da Suriye'de yargılanmaları konularındaki uluslararası kafa

HTŞ Rus-Türk anlaşmalarına olan bağlılığına dayanarak ve cihatçı askerleri yönetirken ılımlılaştırma ve yerelleştirme çabalarını daha fazla göstermeye çalışarak uluslararası alanda kabul edilmek istiyor

karışıklığı nedeniyle HTŞ İdlib'deki yabancı cihatçı sorunuyla ilgilenerek uluslararası alanda kabul edilme şansını arttırabilir. Öyle görünüyor ki HTŞ, IŞİD'e karşı benimsenen yaklaşıma benzer bir akıbetten kaçınmak için uluslararası kamuoyunu bir ihtimal ikna edecek şekilde bu fırsatları iyileştirme girişimlerinin bir parçası olarak Fransız yetkililer tarafından Fransızları Suriye'de IŞİD saflarına çekmekle suçlanan Fransız savaşçı Omar Omsen'i tutukladı.

HTŞ, dağıtılmasının hala Ankara için bir seçenek olduğunun farkında. Bu nedenle HTŞ aşağıdaki adımlarla Ankara'nın bu dağıtma kararını almasını önlemeyi umuyor:

- Örgütün yerel ve ılımlı rakiplerinin olmaması ve güvenlik durumunu kontrol etme kapasitesi.
- HTŞ'nin herhangi bir Türk askeri hamlesine karşı onlarla yine iş birliği yapma ihtimalini koruyacak bir şekilde cihatçı grupları devam ettirip denetlemesi.
- Türklerin HTŞ'yi kabul ettiğini HTŞ'nin bekasına yönelik tek ciddi tehdit olan HTŞ'ye karşı bir halk ayaklanmasına verilebilecek halk desteğini zayıflatacak şekilde yerli halka göstererek yerli halkın konumuyla Türk konumu arasındaki bölünmeyi pekiştirmesi.

Ancak Türklerin HTŞ'nin dağıtılmasının güvenlik anlamındaki sonuçlarına dair kaygıları ve rejimin İdlib'in kontrolünü ele geçirebileceğine yönelik korkusu hâlihazırda bu seçeneğin seçilme ihtimalini düşürüyor.

HTŞ ve sınır ötesi boyutuyla yerel boyutu arasındaki yaklaşımı çok yönlü bir popülist silahlı grup modeli sunuyor. Dahası, HTŞ bir yanda bir örgütsel ideoloji olarak radikalizm ile öbür yanda nüfuzunu genişletme ve sürdürme aracı olarak popülizm arasında benzersiz bir yaklaşımı da temsil ediyor.

Doğrusu mevcut uluslararası ve yerel faktörler HTŞ'yi İdlib Vilayeti'ndeki en etkili yerel güç olarak varlık ve birliğini korumak amacıyla popülist yaklaşımını ikiye katlamaya zorlayacak.

HTŞ ve sınır ötesi boyutuyla yerel boyutu arasındaki yaklaşımı çok yönlü bir popülist silahlı grup modeli sunuyor. Dahası, HTŞ bir yanda bir örgütsel ideoloji olarak radikalizm ile öbür yanda nüfuzunu genişletme ve sürdürme aracı olarak popülizm arasında benzersiz bir yaklaşımı da temsil ediyor

Referanslar

- 1- "Who are Syria's al-Nusra Front jihadists?" France24, Aralık 2012. <https://observers.france24.com/en/20121212-who-al-nusra-front-jabhat-nosra>
- 2- "İŞİD 'hilafetin' kurulduğunu ve Bağdadi'nin 'Müslümanların halifesi' olduğunu ilan etti," DW, Haziran 2014. <https://www.dw.com/ar/داعش-تعلمن-قيام-دولة-الخلافة-والبغدادى-خليفة-للمسلمين/a-17745502>
- 3- "Hey'et Tahrir Şam Genel Merkezi: Astana'yı reddedenlerin birliği" Al Jazeera, Şubat 2017 <https://www.aljazeera.net/encyclopedia/movementsandparties/2017/2/26/هيئة-تحرير-الشام-تكتل-عسكري-جديد>
- 4- "Nusret Cephesi: Levant bölgesindeki en büyük istişhad operasyonu. Deyr Baalba'daki halkımızın intikamı için yaklaşık 20 ton TNT" <https://archive.org/details/bidaya.10>
- 5- Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun: "Nusret Cephesi'nin terör listesine alınmasını reddediyoruz" ZAMAN AL WASL, Ocak 2013 <https://www.zamanalwsl.net/news/article/35222/>
- 6- Özgür Suriye Ordusu Genel Kurmay Başkanı Selim İdris Avrupa Parlamentosu'ndaki bir basın toplantısında: "El-Nusra ön saflarda", Mart 2013. https://www.youtube.com/watch?v=NmuwHQL_vYo
- 7- "Obama authorizes secret support for Syrian rebels" Reuters, Ağustos 2012. <https://www.reuters.com/article/us-usa-syria-obama-order/obama-authorizes-secret-support-for-syrian-rebels-idUSBRE8701OK20120802>
- 8- "Al Qaeda group seizes bastion of Western-backed rebels in Syria's Idlib region" Reuters, Kasım 2014. <https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-nusra/al-qaeda-group-seizes-bastion-of-western-backed-rebels-in-syrias-idlib-region-idUSKBN0lL2QJ20141101>
- 9- "Al Qaeda seizes territory from moderate Syrian group" Reuters, Ekim 2014. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-idlib/al-qaeda-seizes-territory-from-moderate-syrian-group-idUSKBN0lH1KW20141028>
- 10- "Syria group 'pledges allegiance' to al-Qaeda" Al Jazeera, Nisan 2013. <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/04/2013410114851988704.html>
- 11- "Al-Nusra Front threatens rival ISIL over Syria" Al Jazeera, Şubat 2014. <https://www.aa.com.tr/en/world/al-nusra-front-threatens-rival-isil-over-syria/179410>
- 12- "Nearly 2,000 Syrians Are Still Forcibly Disappeared by Hay'at Tahrir al Sham Extremist Organization" The Syrian Human rights Network, Ağustos 2019. <http://sn4hr.org/blog/2019/08/23/54168/>
- 13- "Kefr Nebil şehrinde Raid Faris ve Hamud Cüneyd'e suikast düzenleyen muhtemelen HTŞ'dir " Suriye insan hakları örgütünün raporu, Kasım 2018. http://sn4hr.org/public_html/wp-content/pdf/arabic/The_editorial_board_of_the_Sham_is_often_assassinated_by_the_pioneer_of_the_knight_and_Hamoud_Junaid_in_the_city_of_Kafr%20Nabel.pdf
- 14- "El-Nusra Kefr Nebil'deki Fresh Radio ofisini basıp Hadi Abdullah ve Raid Faris'i tutukladı" Enabbaladi, Şubat 2016. <https://www.enabbaladi.net/archives/60045>
- 15- "HTŞ İdlib'in kuzeyinde Amerikalı gazeteci Bilal Abdul Kareem'i tutukladı" SHAM Network, Ağustos 2020. <http://www.shaam.org/news/syria-news/أمنية-تحرير-الشام-تعتقل-الصحفي-الأمرىكى-بلال-عبد-الكريم-شمالى-إدلب.html>
- 16- "Syria group Hayat Tahrir al-Sham and al-Qaeda legacy" BBC, Mayıs 2019. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48353751>
- 17- "Cevlani Sünnileri siyasi ve askeri alanda savunacak bir örgütün kurulması için çağrı yaptı" Enabbaladi, Eylül 2019 <https://www.enabbaladi.net/archives/104160>
- 18- "Tahrir Şam ile Türk ordusu arasında sınırda gerilim yaşandı," Enabbaladi, Ekim 2017 <https://www.enabbaladi.net/archives/176992>
- 19- "HTŞ İdlib anlaşmasını yorumladı: Rusya'nın anlaşmaya bağlı olmamasının iki nedeni", Enabbaladi, Mart 2020. <https://www.enabbaladi.net/archives/368373>
- 20- "HTŞ İdlib ateşkes anlaşmasını yorumladı" SHAM Network, Mart 2020 <http://www.shaam.org/news/syria-news/هيئة-تحرير-الشام-تعلق-على-اتفاق-وقف-النار-بإدلب-ماذا-قالت-؟.html>
- 21- "HTŞ destekçileri M4 üzerinde bayram namazı kıldı" Arabi21, Eylül 2020. <http://moc.12ibara//:sptthبإدلب-صور-6072721/yrots-M4-أنصار-تحرير-الشام-يؤدون-صلاة-العيد-على>
- 22- "HTŞ Maaret Nasan geçidini açınca halk yolu kapattı", Syria Tv, Nisan 2020. <https://www.syria.tv/-تحرير-الشام-تفتح-معبر-معارة-النعسان-والأهالي-يقطعون-الطريق>
- 23- "Rus Devlet Başkanı Putin ile Türk Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Soçi'deki basın toplantısı", Youtube, Eylül 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=IQIFufk7CZg>

YAZAR HAKKINDA

Osama Abo Zayd Suriye muhalefетinin eski sözcüsü ve danışmanıdır. Yüksek lisans derecesini Bahçeşehir Üniversitesi'nde Küresel Siyaset alanında tamamlamıştır.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

الشرق
للأبحاث الاستراتيجية

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

research.sharqforum.org

SharqStrategic